

مؤسسه مطالعات راهبردی و دیپلماسی دفاعی

Institute of Strategic Studies
and Defence Diplomacy (ISSDD)

ترجمان نظر

مؤسسه مطالعات راهبردی و دیپلماسی دفاعی

نوسازی نیروی هسته‌ای چین و تغییرات دکترینی

آبان ماه ۱۴۰۱ • شماره هشتم

مؤسسه مطالعات راهبردی و دیپلماسی دفاعی
وابسته به امور بین الملل ودجا

Institute of Strategic Studies and Defence Diplomacy (ISSDD)

نوسازی نیروی هسته‌ای چین و تغییرات دکترینی

آبان ماه ۱۴۰۱ • شماره هشتم

موسسه مطالعات راهبردی و دیپلماسی دفاعی
وابسته به امور بین‌الملل و دجا

ناشر: موسسه ایفری

تاریخ انتشار: ۲۹ مرداد ۱۴۰۱

مترجم: ندا خنده‌رو

چکیده

«انستیتوی روابط بین‌الملل فرانسه» با سرواژه «ایفری»^۱ مرکز اصلی تبادل نظر و تحقیقات مستقل در باب تجزیه و تحلیل مسائل بین‌المللی در فرانسه می‌باشد که تحت سرپرستی هیچ‌یک از دوائر دولتی نیست. این موسسه در ماه گزارشی با عنوان «نوسازی نیروی هسته‌ای چین و تغییرات دکترینی»^۲ را منتشر کرده است. نگارنده این گزارش خاطر نشان می‌کند در حال حاضر، چین در عرصه هسته‌ای بسیار قدرتمند گشته و امروز این کشور سومین قدرت هسته‌ای جهان محسوب می‌شود. از این منظر لازم است نگاه به قدرت هسته‌ای چین بازنگری شود. لذا در این گزارش ضمن بررسی تاریخچه تحولات نیروی هسته‌ای چین به تغییرات دکترین هسته‌ای این کشور پرداخته و سعی کرده است روند نوسازی هسته‌ای آن طی سال‌های آتی را پیش‌بینی نماید.

هسته‌ای جهان محسوب می‌شود. از این منظر لازم است نگاه به قدرت هسته‌ای چین بازنگری شود.

مرحله اولیه نیروی هسته‌ای چین

آغاز به کار چین برای توسعه تسلیحات هسته‌ای یک تجربه پر پیچ و خم بود و شکل‌گیری بحث‌های داخلی در مورد ارزش اقتصادی سلاح‌های راهبردی و ... توسعه سلاح‌های هسته‌ای را توجیه کرد، اما شکست‌های گسترده اقتصادی، اجتماعی و بشردوستانه چین را از این مسیر منحرف کرد. درک مقامات چینی از جنگ در اوایل دهه ۱۹۹۰ میلادی به اتخاذ دکترین نظامی جدید چین تحت عنوان «پیروزی در جنگ‌های محلی تحت شرایط فناوری پیشرفته» منجر شد. در این دوره ضرورت سیاسی تمرکز بر نوسازی نیروهای غیرهسته‌ای - و نه هسته‌ای - را در اولویت قرار می‌داد. با این حال حمایت مسئولان چینی از الگوی مینیمالیستی مدرن‌سازی نیروی هسته‌ای موجب پدیدار شدن سه هدف اصلی شد: ۱- سرعت بیشتر، تغییر از سوخت مایع به سوخت جامد برای موشک‌های بالستیک و در نتیجه کاهش زمان آماده‌سازی موشک‌ها. ۲- تحرک بیشتر، دسترسی به موشک‌های جدید. ۳- قابلیت اختفای نیروها. در این دوره هدف اصلی چین از نوسازی هسته‌ای مقابله با تهدید اتحاد جماهیر شوروی بود.

مرحله دوم مدرن‌سازی نیروی هسته‌ای برای مقابله با آمریکا و تضمین امنیت تایوان

مرحله دوم مدرن‌سازی نیروی هسته‌ای چین به اوایل دهه ۲۰۰۰ میلادی بازمی‌گردد. از ویژگی‌های قابل توجه این دوره می‌توان به اصطکاک فزاینده میان مفاهیم سنتی و قابلیت‌ها و جاه‌طلبی‌های رو به رشد کشور اشاره کرد. هر چند در این

نوسازی نیروی هسته‌ای چین و تغییرات دکترینی

مقدمه

احداث سیلوهای موشکی در چین همگام با آزمایش یک سیستم بمباران مداری کسری از یک موشک آوانگارد (موشک هدایت‌پذیر برین‌صوتی) گمانه‌زنی‌ها درباره احتمال تغییر در دکترین هسته‌ای پکن را تقویت کرده است. در سال ۲۰۲۱ میلادی، وزارت دفاع آمریکا در گزارشی پیش‌بینی کرد قدرت نظامی چین تا سال ۲۰۳۰ میلادی چهار برابر خواهد شد. متکی بر این پیش‌بینی، احتمالاً فلسفه هسته‌ای چین که بر پایه یک نیروی هسته‌ای حداقلی و مینیمالیست است، متحول خواهد شد. همچنین خودداری چین از اشاره به سیاست ضربه دوم یا آغازگر نبودن (No First Use) در کتاب سفید دفاعی ۲۰۱۳ نگرانی‌های غرب مبنی بر از بین رفتن این راهبرد را تقویت کرده است. با تسریع نوسازی هسته‌ای چین زنگ خطر برای غرب به صدا درآمده است.

جامعه کارشناسان در مورد اینکه آیا نوسازی هسته‌ای چین به معنای تغییری در دکترین هسته‌ای کشور است یا خیر، اختلاف نظر دارند؛ اما همگی متفق‌القول هستند که در حال حاضر، از اولین آزمایش هسته‌ای در سال ۱۹۶۴ تاکنون، چین در عرصه هسته‌ای بسیار قدرتمند گشته و امروز این کشور سومین قدرت

1- Institut français des relations internationales, Ifri

2- Chinese Nuclear Force Modernization and Doctrinal Changes

در راستای همکاری‌های آینده در زمینه فناوری مافوق صوت و زیردریایی‌های هسته‌ای مذاکراتی را صورت داده بودند؛ امروز تحت تأثیر جنگ اوکراین چگونگی تمامی این فعالیت‌ها در ابهام قرار گرفته است.

توسعه توانمندی‌های تسلیحات هسته‌ای کره شمالی یکی دیگر از عوامل خارجی مؤثر بر روند نوسازی نیروی هسته‌ای چین در آینده است. احتمالاً در حال حاضر پکن بر تقویت دفاع غیرنظامی در مناطق شمالی چین - هم‌مرز با کره شمالی - متمرکز شده است. این رویکرد متأثر از احتمال استفاده تصادفی کره شمالی از تسلیحات یا احتمال آسیب جانی در درگیری کره شمالی - آمریکا است. پکن همچنین پویایی‌های اشاعه هسته‌ای در سطح منطقه را نیز در نظر دارد؛ این پویایی‌ها عبارتند از ایده اشتراک هسته‌ای ژاپن، چترهای هسته‌ای آمریکا در آسیا و حمایت عمومی از سلاح‌های هسته‌ای بومی در کره جنوبی.

از منظر داخلی، سیاست باز جوانی ملی شی جین پینگ به موعد خود (صدمین سالگرد تأسیس چین در سال ۲۰۴۹ میلادی) نزدیک می‌شود. در این شرایط شی جین پینگ خود را موظف می‌داند با نمایش عناصر قابل مشاهده اثبات کند که چین در دوره ریاست جمهوری او بدون عدول از میراث مائو و دنگ به «یک کشور ثروتمند دارای یک ارتش قدرتمند»

تبدیل شده است. بخشی از این عناصر الحاق تایوان به سرزمین اصلی است. از منظر سیاست داخلی، هرگونه تعلل در نوسازی نظامی از جمله نیروهای هسته‌ای چین یا کاهش توانمندی‌های تسلیحاتی در اثر کنترل تسلیحات قبل از سال ۲۰۴۹ میلادی غیرممکن است.

با این حال، برخی شاخص‌های بالقوه نشان می‌دهد شی جین پینگ به دنبال تقویت نوسازی نیروی هسته‌ای کشور است. این شاخص‌ها عبارتند از:

۱. **ازسرگیری یک برنامه تولید پلوتونیوم اختصاصی به‌جای تمرکز بر منابع تولید غیرنظامی موجود؛** این به معنای توسعه تعداد بسیار بیشتری از کلاهک‌های هسته‌ای جدید بوده و بدین ترتیب پیش‌بینی آمریکا در خصوص چهار برابر شدن نیروهای هسته‌ای چین تا سال ۲۰۳۰ میلادی را تقویت خواهد کرد. با ازسرگیری تولید پلوتونیوم اختصاصی، چین قادر به توسعه انواع پیشرفته‌تر موشک‌های بالستیک قاره‌پیما خواهد بود.

۲. **ضرورت تغییرات بوروکراتیک عمقی در نیروهای هسته‌ای چین؛** این تغییرات شامل تبیین و تأسیس یک سازمان مادر می‌شود

دوره نیز بحث‌های داخلی‌ای شکل گرفت که در نهایت از تغییر دکترین هسته‌ای اعلامی چین جلوگیری به عمل آورد. در این دوره دکترین هسته‌ای پکن همچنان بر اصل یک نیروی هسته‌ای حداقلی در چارچوب سیاست ضربه دوم تأکید داشت. پکن در این مرحله از نوسازی بر دوگانه توسعه موشک‌های بالستیک میان برد مجهز به کلاهک‌های متعارف و تحرک بیشتر تأکید داشت. تغییر روابط با ایالات متحده آمریکا یکی از ویژگی‌های تعیین‌کننده مرحله دوم مدرن سازی نیروی هسته‌ای چین به شمار می‌رود.

مرحله کنونی مدرن سازی نیروی هسته‌ای چین

مرحله سوم مدرن سازی نیروی هسته‌ای چین به اواسط دهه ۲۰۱۰ میلادی بازمی‌گردد. در این دوره شی جین پینگ در اظهارات خود به اهمیت بازدارندگی راهبردی با تکیه بر نیروی دوم توپخانه اشاره کرده، خواستار تسریع در فرایند نوسازی نیروی هسته‌ای کشور شده و بر اهمیت مدرن سازی نیروهای دریایی هسته‌ای تأکید می‌کرد. همچنین در کتاب سفید دفاعی ۲۰۱۵ و ۲۰۱۹ چین به زمینه‌های مورد توجه اعم از نوآوری، ایمنی، قابلیت حمله دقیق میان‌برد و دوربرد، ارتقاء هشدار اولیه راهبردی، فرماندهی و کنترل، واکنش سریع و قابلیت بقا پرداخته شده است.

آینده مدرن سازی نیروی هسته‌ای چین

مدرن سازی نیروی هسته‌ای چین در آینده با انتخاب‌ها و چالش‌های دشواری مواجه خواهد شد که بر شدت اصطکاک موجود بین مواضع سیاسی محدودکننده و قابلیت‌های فنی رو به رشد می‌افزاید. در این دوره برخی عوامل بیرونی و داخلی در شکل‌دهی مدرن سازی آینده نیروی هسته‌ای و احتمال تحول دکترینی مؤثر خواهد بود.

در سایه تعمیق ترتیبات امنیتی جدید بین آمریکا، استرالیا و متحدانی مانند ژاپن و کره جنوبی، نگرانی چین در مورد زرادخانه هسته‌ای ایالات متحده آمریکا، از دفاع موشکی گرفته تا گسترش قابلیت‌های متعارف پیشرفته، شدت یافته است. علاوه بر آمریکا، روسیه نیز یکی از عوامل مؤثر بر تحریک نوسازی نظامی گسترده چین بوده و پیش‌بینی می‌شود در آینده نیز بر این روند اثر گذار باشد. پیش از جنگ اوکراین، چین و روسیه نه تنها در توسعه یک سامانه شناسایی موشک همکاری می‌کردند، بلکه

و دوم ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۵، مدرن‌سازی نیروی هسته‌ای چین، تحت تأثیر مسائل سیاسی، فشارهای اقتصادی و چالش‌های فنی بوده است؛ چیزی که برای کشورهای مسلح هسته‌ای متعارف است؛ اما در مورد چین، دو مرحله نخست مدرن‌سازی نیروی هسته‌ای با تلاش شایان توجهی برای کسب بودجه و صورت دادن پیشرفت‌های فنی همراه بود. در این دو مرحله، مدرن‌سازی زرادخانه هسته‌ای چین محدود بوده و دکترین آن دستخوش تحولات عمقی نگشت. این در حالی است که مرحله سوم که همان مرحله کنونی مدرن‌سازی هسته‌ای به شمار می‌رود و از اواسط دهه ۲۰۱۰ میلادی آغاز شده، ناقص و مبهم است. این مرحله، برخلاف مراحل قبلی، با یک محیط منطقه‌ای دشوارتر و همچنین فشار داخلی مواجه است و شرایطی را به وجود آورده که در آن سلاح‌های هسته‌ای بیش از هر زمان دیگری ارزشمند هستند و با پروژه‌های بازجوانی ملی شی جین پینگ در هم تنیده شده‌اند. با گذشت زمان در خواهیم یافت که آیا این مرحله یا مرحله بعدی، در دکترین هسته‌ای چین تحولی ایجاد خواهد کرد یا خیر. در حال حاضر، زنگ هشدار به صدا درآمده اما اینکه این زنگ هشدار کاذب است یا جدی، همچنان در هاله‌ای از ابهام به سر می‌برد.

که فرماندهی و کنترل توانمندی‌های نوظهور در نیروی موشکی، نیروی هوایی و نیروی دریایی ارتش آزادی‌بخش خلق را بر عهده دارد. نحوه وضعیت هشدار زیردریایی‌های بالستیک و اختیارات قبل از شلیک از دیگر مباحثی است که مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۳. تولید سلاح‌های هسته‌ای تاکتیکی؛ احتمالاً برای موشک‌های بالستیک میان برد 26-DF که در حال حاضر به تولید انبوه رسیده است. اگرچه چین موشک‌های 26-DF را در کلاس سلاح‌های تاکتیکی نمی‌داند، اما منابع خارجی مدت‌هاست در این باره گمانه‌زنی می‌کنند.

از منظر سیاست ضربه دوم یا آغازگر نبودن، گزینه‌های بالا به چه معنا است؟ لازم به یادآوری است که سیاست ضربه دوم یک بیانیه سیاسی است. به این ترتیب، می‌توان به نحو بهتری این پرسش را مطرح کرد که چین تحت کدام شرایط سیاسی داخلی به ترک سیاست ضربه دوم روی خواهد آورد؟ به عبارت دیگر، سیاست ضربه دوم چه زمانی به یک مسئولیت سیاسی برای حزب کمونیست چین تبدیل می‌شود؟ سناریوهای متعددی در این باره وجود دارد. نخست توسل به زور از سوی چین برای تصرف تایوان و دوم "آسیب‌پذیری متقابل" در برابر ایالات متحده آمریکا. هر یک از دو سناریوی مذکور می‌تواند منجر به خروج چین از سیاست ضربه دوم شود. هرچند پیش‌بینی می‌شود که چین با توجه به وجهه هسته‌ای متمایز خود تا زمانی که از نظر سیاسی و فنی امکان‌پذیر است، به سیاست ضربه دوم پایبند باشد. به‌ویژه آنکه، حفظ این سیاست آسان بوده اما ترک آن بسیار پرهزینه خواهد بود.

از سوی دیگر، از منظر مباحثی نظیر خلع سلاح، کنترل تسلیحات و اشاعه هسته‌ای، رابطه بین فضا، سایبر و فناوری‌های مدرن‌سازی هسته‌ای با پیامدهایی در حوزه تشدید بحران و کنترل تسلیحات، همراه خواهد بود. در حال حاضر آمریکا به‌طور جدی نسبت به نیروهای هسته‌ای و غیرهسته‌ای نوظهور چین نگران است. احتمالاً چین با دسترسی به قابلیت ضربه اول، موضع قوی‌تری در مذاکرات به دست آورده و به ترویج خلع سلاح و کنترل تسلیحات متعهد خواهد ماند؛ اما از سوی دیگر قدرت‌های منطقه‌ای مانند ژاپن، هند و استرالیا محکومیت دیپلماتیک برای چین لحاظ کرده و آن را برای نشستن بر میز مذاکرات کنترل تسلیحات تحت فشار قرار خواهند داد.

نتیجه‌گیری

مبتنی بر گزارش حاضر مدرن‌سازی نیروی هسته‌ای چین دارای سه مرحله بوده است. در مرحله اول ۱۹۸۰ تا ۲۰۰۱

مؤسسه مطالعات راهبردی و دیپلماسی دفاعی
Institute of strategic studies
and defence diplomacy (ISSDD)

آدرس: تهران / سید خندان / خیابان شهید کابلی (دبستان)
ساختمان ولی امر (عج) / طبقه دهم / انتشارات مؤسسه مطالعات راهبردی و دیپلماسی دفاعی
info@issdd.ir - ۰۲۱-۸۸۴۶۹۳۲۶